

Tekniska kontoret
Anders Forsberg

Tekniska nämnden

Remissvar gällande förslag till nytt kulturmiljöprogram

Ärendet

Den 14 juni 2023 (§105) beslutade miljö- och stadsbyggnadsnämnden att framtaget förslag till nytt kulturmiljöprogram skulle remitteras till berörda nämnder, myndigheter, föreningar och allmänheten.

Det huvudsakliga syftet med kulturmiljöprogrammet är att förmedla kunskap om kommunens kulturmiljöer. Dokumentet är vägledande och tjänar som kunskapsunderlag i ärenden som rör kulturmiljöer.

Kulturmiljöprogrammet är däremot inte juridiskt bindande. Frågor som rör den byggda miljön hanteras enligt plan- och bygglagen och är föremål för myndighetsutövning enligt fastställda lagar och regler.

Det är centralt att det tydligt framgår att kulturmiljöprogrammet utgör en kunskapsbank och tjänar som en förkunskap inför förmodade utgångspunkter i myndighetsutövningen. Risken är annars betydande att dokumentet tolkas som styrande trots att det endast är vägledande och inte juridiskt bindande.

Tekniska kontorets förslag till beslut

Tekniska nämndens beslut

Tekniska nämnden antar föreslaget yttrande och överlämnar det till miljö- och stadsbyggnadsnämnden som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunens befintliga kulturmiljöhandbok utarbetades år 1991 och bygger på inventeringar och kulturhistoriska värderingar som till största del gjordes på 70-talet. Utifrån en framlagd motion beslutade kommunfullmäktige den 18 december 2017 (§124) att kommunens kulturmiljöhandbok skulle uppdateras då det nutida kunskapsunderlaget avseende kommunens bebyggelse ansågs bristande. Framför allt fanns kunskapsluckor kring kulturhistoriska sammanhang och värdering av den moderna bebyggelsen i kommunen.

Den 5 november 2020 (§127) beslutade kommunfullmäktige att ge byggnadsnämnden medel för, och i uppdrag, att ta fram förslag till ett nytt kulturmiljöprogram. Den 14 juni 2023 (§105) beslutade miljö- och stadsbyggnadsnämnden att framtaget förslag skulle remitteras till berörda nämnder, myndigheter, föreningar och allmänheten.

Tekniska kontoret
Anders Forsberg

Tekniska kontorets utredning

Det huvudsakliga syftet med kulturmiljöprogrammet är att förmedla kunskap om kommunens kulturmiljöer. Både i syfte att framhålla miljöernas värden och att verka rådgivande för hur de kulturhistoriska värdena kan tillvaratas. Kulturmiljöprogrammet riktar sig brett- till allmänheten, föreningar, myndigheter och övriga intressenter.

Kulturmiljöprogrammet är även tänkt att fungera som ett stöd i kommunens löpande arbete med kulturmiljöfrågor, fastighetsfrågor samt i plan- och bygglovsärenden.

Det framtagna kulturmiljöprogrammet är ett vägledande dokument som tjänar som kunskapsunderlag i ärenden som rör kulturmiljöer exempelvis i bygglovsärenden, om- och tillbyggnationer, rivningar eller annan fysisk planering. Programmet kan i dessa typer av ärenden utgöra en kunskapsbas där de fysiska värdena och kvaliteterna tydliggörs.

Kulturmiljöprogrammet är däremot inte juridiskt bindande. Frågor som rör den byggda miljön hanteras enligt plan- och bygglagen och är föremål för myndighetsutövning enligt fastställda lagar och regler. Intentionen med programmet beskrivs med orden:

”Kulturmiljöprogrammet ska användas som ett vägledande kunskapsunderlag som ger stöd vid avvägningar i ärenden som rör värdefulla kulturmiljöer” (MSN 2023-06-14 § 105).

Tekniska kontorets tillämpning av kulturmiljöprogrammet

Tekniska kontoret arbetar dagligen med ärenden där den bebyggda miljön berörs på ett eller annat sätt. Det kan röra sig om förändringar av byggnader genom om- till – eller nybyggnation, renoveringar, parker, gator, eller annat som på något sätt kan påverka den bebyggda, eller obebyggda, miljön.

Kulturmiljöprogrammet och dess inventering av byggnader och miljöer har resulterat i en klassificering av densamma. I remissförslaget av programmet går att utläsa:

”För att kunna anses som särskilt värdefull krävs att byggnaden eller området särskilt väl belyser ett visst förhållande eller i sitt sammanhang har få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande. Få motsvarigheter ska förstås i relation till hela byggnadsbeståndet och ska bedömas utifrån såväl ett nationellt som regionalt och lokalt perspektiv. En byggnads relevans handlar om hur viktig eller ovanlig den är. Detta kan sättas i olika perspektiv, till exempel om det är den enda bevarade representanten för en viss berättelse, om den är särskilt gammal, eller om den blivit väldigt tongivande för en viss utveckling. Denna aspekt kan bidra till att göra en särskilt värdefull byggnad omistlig i en bebyggd miljö”.

Tekniska kontoret
Anders Forsberg

Vidare klassas byggnader in i två klasser, *särskilt värdefull* och *visst kulturhistoriskt värde*:

Klass 1. Särskilt värdefull

Byggnaden är ett särskilt tydligt uttryck för sin tids ideal och villkor. Den bidrar, genom sina fysiska egenskaper och karaktärsdrag, starkt till möjligheten att läsa och uppleva de historiska skeenden som format dagens miljö.

Byggnader som i underlaget klassats som särskilt värdefulla bedöms ha sådana höga kulturhistoriska värden att de kan motsvara plan- och bygglagens begrepp särskilt värdefull byggnad (PBL 8 kap. §13).

Klass 2. Visst kulturhistoriskt värde

Byggnaden uttrycker sin tids ideal och villkor. Den bidrar, genom sin karaktär och sina fysiska egenskaper, väl till helhetsmiljön och till möjligheten att läsa och uppleva de historiska skeenden som format dagens miljö.

Enligt Boverket finns inga förhandskrav för kommunerna att ta ställning till vilken bebyggelse som är särskilt värdefull eller har ett visst kulturhistoriskt värde. Däremot underlättas den kunskapsförkovran som programmet möjliggör. Exempelvis kan detta underlätta i bygglovsprocesser genom att det blir lättare att förutse vilka frågor som kan uppstå vid handläggning av ett ärende.

Kulturmiljöprogrammets formella status

Tekniska kontoret understryker att kulturmiljöer eller byggnader som pekas ut som särskilt värdefulla endast utgör en föraning om att byggnadsnämnden kan göra bedömningen att byggnaden har sådana värden att det skulle kunna innebära att den omfattas av förvanskningsförbudet (8 kap, 13§ PBL).

Kulturmiljöprogrammets värderingar har dock ingen juridisk signifikans men kan utgöra ett underlag tillsammans med flera andra faktorer inför att ett beslut ska fattas i, exempelvis, ett bygglovsärende.

Tekniska kontorets bedömning

Kulturmiljöprogrammet ger en imponerande överblick och detaljkunskap om kommunens historiska kulturmiljöer och byggnader. Det främsta syftet med programmet är att sprida kunskap om områden och byggnader till allmänhet, myndigheter, föreningar och nämnder.

Programmet består av råd och riktlinjer som syftar till att tjäna som kunskapsunderlag i, bland annat, ärenden som hanteras i enlighet med plan- och bygglagen. Framför allt ger det förkunskap om vilka byggnader som skulle kunna omfattas av förvanskningsförbudet. Tekniska kontoret menar på att det är positivt att, genom programmet, kunna ta till sig ett kunskapsunderlag som beskriver vilka byggnader och miljöer som bedöms besitta ett särskilt eller visst bevarandevärde. Sammantaget är bedömningen

Tekniska kontoret
Anders Forsberg

att detta underlättar vägval i den operativa och långsiktigt strategiska planeringen av de områden och byggnader som omfattas av tekniska kontorets verksamhet.

Tekniska kontoret vill dock understryka att programmet och de värderingar som gjorts, avseende byggnader och områden, inte är juridiskt bindande. Det är även viktigt att poängtera att förvanskingsförbudet inte innebär ett totalt förbud mot ändringar utan att utveckling av kulturmiljöer och byggnader ska ske varsamt.

Framtida ställningstaganden gällande kulturmiljöer och enskilda byggnader bör hanteras i enlighet med mark- och fastighetsstrategier där avvägningarna bygger på fler faktorer än de kulturhistoriska aspekterna, där även ekonomiska förutsättningar, ändamålsenlighet samt ställningstagande kring ägande utgör ställningstaganden som rimligen måste utgöra underlag till framtida beslut. De kulturhistoriska aspekterna utgör då endast en av många aspekter som kommunen behöver förhålla sig till. Tekniska kontorets medskick är att hänsyn till en balans mellan utveckling, tillväxt och bevarande måste tas. Det är naturligtvis relevant att beakta bebyggda miljöer varsamt utifrån en historisk kontext men kommunen som livsmiljö innebär ett avvägande mellan olika intressen och kulturhistoriskt värdefulla miljöer bör inte alltid få vetorätt och hämma andra faktorer som ligger i det allmännas intresse.

Utifrån tekniska kontorets verksamhet finns potentiella ekonomiska skalfördelar i formandet av kommunens byggda miljöer. Nyttjande av infrastruktur, som exempelvis VA-nätet med tillhörande kostnader, kan med en tätare sammanhängande bebyggelse fördelas på fler abonnenter vilket i sak kommer den enskilda kommuninvånaren till godo.

Tekniska kontoret menar att förhållningssättet ovan innebär att kulturprogrammets roll måste förtydligas i kommunens långsiktiga planering av mark och byggnader.

Det bör även framgå att kulturmiljöprogrammet utgör en kunskapsbank och endast bör tjäna som förkunskap inför förmodade utgångspunkter i myndighetsutövningen. Risken är annars betydande att dokumentet tolkas som allt för styrande trots att det inte är juridiskt bindande.

Konsekvenser för barn och unga

Ärendet får inga konsekvenser för barn- och unga.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet får inga ekonomiska konsekvenser.

Tekniska kontoret
Anders Forsberg

Stefan Sorpola
Samhällsutvecklingsdirektör

Rache Kilic
Administrativ chef

Handlingar i ärendet

1. Tjänsteutlåtande, Remissvar gällande förslag till nytt kulturmiljöprogram
2. Förslag till yttrande Remissvar gällande förslag till nytt kulturmiljöprogram för Danderyds kommun
3. Förslag till nytt kulturmiljöprogram för Danderyds kommun:
<https://www.danderyd.se/bygga-bo-och-miljo/bygga-andra-riva/vardefulla-kulturmiljoer/forslag-till-nytt-kulturmiljoprogram-for-danderyd/kulturmiljoprogram/>

Expedieras
Miljö- och stadsbyggnadsnämnden